

УДК 378.016:784

Н.Н. Прушковська К.Л. Дабіжа
м. Вінниця, Україна

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЯК КЕРІВНИКІВ ХОРОВИХ КОЛЕКТИВІВ

Розвиток професійної освіти в Україні визначається у загальному контексті європейської інтеграції з орієнтацією на фундаментальні цінності та новітні технологічні процеси. У зв'язку з цим необхідна розробка довгострокових програм структурної адаптації національної освітньої політики до нових міжнародних умов. У цьому контексті реформування вищої освіти України, перш за все, пов'язане з підвищенням якості підготовки фахівців і модернізацією системи оцінювання професійної майстерності майбутніх фахівців до діяльності у сфері музичного мистецтва, зокрема музично-педагогічного (Л. Коваль, А. Лашенко, О. Олексюк, В. Орлов, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, В. Шульгіна, О. Щолокова та ін.). Слід визнати, що залишаються невизначеними ті вимоги, які стосуються суб'єктивних характеристик фахівця – його професійно-особистісних якостей. У процесі підготовки спеціаліста певного профілю необхідно визначити професійно-особистісні якості, які мають забезпечити успіх у діяльності вчителя музичного мистецтва.

Проте, професійно-особистісні якості майбутнього фахівця були предметом дослідження багатьох учених, серед яких О. Краснова-Соколова, Т. Левченко, В. Муцмаєр, Г. Найдзюнішева, Ю. Цагареллі та ін. Однак, ця проблема залишається цікавою для наукового висвітлення в навчально-методичній літературі.

У діяльності вчителя музичного мистецтва важливості набуває напрям створення та керівництво вокальними та хоровими колективами. Хорове мистецтво має виховне і естетичне значення, воно володіє яскравими образними засобами і можливістю впливу як на виконавців, так і на слухачів. Хоровий спів є колективною музичною діяльністю, що сприяє розвитку виконавських навичок і здібностей та впливає на формування особистісних якостей.

Мета статті – зосередити увагу на підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва до керівництва хоровим колективом, і саме на формуванні його професійно-особистісних якостей.

Фундаментальні знання хормейстерської галузі, ефективне застосування диригентських умінь, навичок, необхідних для успішного керівництва хоровим колективом, психофізіологічні особливості, урахування природних здібностей можна розглядати як сформованість професійно-особистісних якостей майбутнього фахівця.

Так, К. Платонов визначив здібності як комплекс властивостей особистості, які відповідають вимогам певної діяльності. Він виходив з того, що здатність – це ступінь «відповідності особистості в цілому визначеної діяльності та вимогам зазначеного виду діяльності» [4, с. 87].

Здібності особистості, її схильність до певного характеру діяльності, важливо вивчати у природних умовах фахового навчання майбутніх учителів музичного мистецтва. Якщо особистість здатна до такого виду діяльності, мова йде про керівництво хором, то необхідно вдумливо і толерантно спостерігати за розвитком її якостей і здібностей. Ученими (В. Мерлін [2], А. Лібін [1]) доведено, що розвиток природних якостей і здібностей особистості формується з урахуванням її типологічних і психофізіологічних особливостей. Тобто, необхідно спиратися на потужну пропедевтичну, психологічну, освітянську традицію, де пропонується конкретно-історичний і культурно-порівняльний підходи до розвитку природних якостей особистості майбутнього фахівця.

Як відомо, професійно-особистісні якості як вияв психічних особливостей, що необхідні для засвоєння спеціальних знань, умінь і навичок розглядає В. Орлов. Він підкреслює, що це є необхідним для досягнення суспільно прийнятної ефективності у професійній діяльності. Саме

ці здібності включають інтелектуальні (мислення), моральні (поведінка), емоційні (почуття), вольові (здатність до самоуправління), організаційні якості особистості [3, с. 76].

Ми погоджуємось з позицією О. Рудницької щодо визначення поняття «особистісні якості». Вона висловлює думку, що «особистісні якості» є поєднанням психічних (зокрема психофізіологічних) і соціально-психологічних властивостей: спрямованості (потреби, мотиви, інтереси, світогляд, переконання тощо), рис темпераменту і характеру, здібностей, особливостей психічних процесів (відчуття, сприймання, пам'яті, мислення, уяви, уваги, емоційно-вольової сфери) [5, с. 192].

Висловимо припущення, що одна із суттєвих розбіжностей між якостями особистості та її здібностями полягає у ступені інтегрованості останніх у загальну структуру стилю життя індивідуальності. Саме це важливо враховувати в процесі формування професійно-особистісних якостей майбутнього фахівця. Зазначимо, що ступінь інтегрованості як фактор розвитку визначається діалектикою соціалізації – індивідуалізації людини. Тобто, діалектика є процесом формування та відтворення особистісних професійних здатностей індивідуума. Під її впливом здійснюється становлення якості індивідуальності, її особистісного стилю діяльності, що проявляється у якості практичного включення та професійного визначення.

Аналіз психолого-педагогічної та музикознавчої літератури допоміг визначити підходи до формування професійно-особистісних якостей. Ураховуючи, що якості та здібності в деяких дослідженнях ототожнюються, ми виділяємо лише узагальнені якості, необхідні та достатні для майбутньої діяльності фахівця, що можуть бути сформовані у процесі його підготовки.

Комплекс професійно-особистісних якостей майбутнього вчителя музичного мистецтва можна розподілити між двома модулями, які є взаємозалежними та поєднані системно: 1-й модуль – професійно-педагогічні якості; 2-й модуль – особистісно-психологічні.

Системні та кореляційні зв'язки та співвідношення між ними створюють оптимальні умови для становлення майбутнього вчителя музичного мистецтва у його практичній професійній діяльності. Кількісно-якісний склад цих якостей достатньо різноманітний. Елементи, які створюють цей комплекс, є рухливими та багатофункціональними.

У «професійно-педагогічні якості» ми включили: музично-слухові здібності, інтелект, хормейстерські знання, вміння та навички, на базі яких формуються комунікативні, організаторські, творчі якості, емпатія. Професійно-педагогічні якості майбутнього фахівця характеризують його знання й уміння досягати цілей навчання з мінімально можливими затратами часу. Професіоналізм спеціаліста має ґрунтуватися на відповідній фундаментальній підготовці, системному мисленні, ефективних методах обґрунтування рішень.

До «особистісно-психологічних якостей» належать: емоційні, вольові якості, серед яких найважливішими для хормейстерської діяльності ми вважаємо цілеспрямованість, наполегливість, енергійність, ініціативність, витримку й емоційність.

Зазначимо, що ми сконцентрували увагу на формуванні значущих професійно-особистісних якостей майбутнього хормейстера, без яких неможлива продуктивна художньо-творча діяльність керівника хору.

Теоретичні дослідження щодо формування професійно-особистісних якостей майбутніх учителів у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін допомогли визначити їх структуру, що складається з мотиваційно-оцінних, діяльнісно-творчих, комунікативно-організаційних та емоційно-вольових компонентів.

Мотиваційно-оцінний – характеризує спонукальні мотиви щодо хормейстерської діяльності вчителя музичного мистецтва та здатність до само-оцінювання сформованості професійно-особистісних якостей. Мотивація є важливим чинником при формуванні зазначеного феномена і провідним у формуванні професійно-особистісних якостей, що розвивається від позитивного ставлення до вдосконалення якостей особистості. Розвиток мотиваційно-оцінної сфери є важливою ланкою в системі формування професійно-особистісних якостей, що буде змінюватися залежно від активізації інтересу до хормейстерської діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва. Мотиваційно-оцінний компонент є основою щодо

реалізації інших структурних компонентів.

Діяльнісно-творчий – розкриває спрямованість майбутнього вчителя на творчу діяльність. Цей компонент спирається на відповідну теоретичну та практичну підготовку майбутнього фахівця у сфері хормейстерської підготовки. Творчий підхід до діяльності керівника хорового колективу може виявлятися лише у практичній роботі з хоровим колективом, тому необхідні умови для спілкування та взаємодії з хоровим колективом.

Комунікативно-організаційний – набуває особливого значення у фаховій діяльності майбутнього вчителя як керівника хорового колективу. Адже: вміння налагоджувати стосунки з хоровим колективом і здатність організувати колектив на співпрацю; «потреба у спілкуванні»; вміння викликати позитивні емоції в хоровому колективі; здатність сприймати та розуміти кожного учасника хорового колективу; володіти такою якістю, як емпатія та педагогічний такт, вимагають від керівника хору володіння добре розвинутими лідерськими якостями та потребують особливої уваги при формуванні потрібних для цього професійно-особистісних якостей.

Емоційно-вольовий – характеризує розвиненість емоційно-вольової сфери особистості. Звернувшись до праці відомих хормейстерів-практиків (А. Авдієвський, В. Мінін, К. Пігров, К. Птиця та ін.) ми з'ясували, що всі наголошують на необхідності розвинутих вольових якостей, що передбачає: вміння володіти собою, бути рішучим, наполегливим, ініціативним, цілеспрямованим, самостійним, здатним активно і впевнено впливати на хоровий колектив, при цьому бути емоційно-стійким, артистичним, уміти здійснювати саморегуляцію своїм емоційним станом і бути здатним передавати емоційні почуття хоровому колективу.

На основі змістових параметрів визначених компонентів, показниками 4-х груп критеріїв сформованості професійно-особистісних якостей студентів ми визначили мотиваційно-оцінний критерій: наявність потреби, інтересу та мотиваційної установки на хормейстерську діяльність, здатність оцінювати, аналізувати та коректувати власні професійно-особистісні якості; емоційно-вольовий критерій: ступінь розвиненості емоційної сфери й артистизму особистості, наполегливість, активність, упевненість у своїх силах; комунікативно-організаційний критерій: рівень сформованості комунікативних та організаційних умінь, дисциплінованість, схильність до емпатії; діяльнісно-творчий критерій: міра володіння методикою роботи з хором, здатність до творчого пошуку.

Зазначимо, що найбільш ретельно в науково-методичній літературі розглядається питання технології хормейстерсько-диригентської діяльності, водночас, як проблема розвитку специфічних диригентських здібностей, професійно-особистісних якостей ще не знайшла комплексного науково-теоретичного обґрунтування. Тому, щоб процес підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва відбувався ефективно, необхідно розглядати цю проблему як багатоаспектне явище.

Головним ціннісним критерієм рівня професійно-особистісних якостей учителя музичного мистецтва є захоплення дітей музикою, потреба у більш глибокому пізнанні складного світу людських стосунків і почуттів, відчуття творчого злету та бажання піти шляхом учителя-хормейстера.

Література:

1. Либин А.В. Дифференциальная психология: на пересечении европейских, российских и американских традиций. // А.В.Либин – М.: Смысл, 1999, – 553 с.
2. Мерлин В.С. Психология индивидуальности: избранные психологические труды // В.С. Мерлин ред.Е.А.Климов. – М.: Институт практической психологии; Воронеж: НПО МОДЭК, 1996. – 446 с.
3. Орлов В.Ф. Професійне становлення майбутніх вчителів мистецьких дисциплін: теорія і технологія. // В.Ф.Орлов заг. ред. І.А.Зязюна. – К.: Наукова думка, 2003, – 282 с.
4. Платонов К.К. Проблемы способностей. // К.К. Платонов – М.: Наука, 1972. – 312 с.
5. Рудницька О.П. Педагогіка загальна та мистецька // О.П.Рудницька. – К.: Вища школа. 2003, – 210 с.

Формування професійно-особистісних якостей майбутніх учителів музичного мистецтва є необхідною умовою у їх підготовці до керівництва хоровим колективом. Рівень сформованості професійно-особистісних якостей буде залежати не тільки від знань хормейстерської галузі, застосування диригентських умінь, навичок, але й від психофізіологічних особливостей, природних здібностей майбутнього фахівця. У статті розкривається зміст професійно-особистісних якостей, який складається з мотиваційно-оцінних, діяльно-творчих, комунікативно-організаційних та емоційно-вольових компонентів.

Ключові слова: професійно-особистісні якості, керівник хорового колективу, майбутній учитель музичного мистецтва.

Формирование профессионально-личностных качеств будущих учителей музыкального искусства является необходимым условием подготовки его к созданию и управлению хоровым коллективом. Уровень сформированности профессионально-личностных качеств будет зависеть не только от знаний в хормейстерской области, использования дирижерских умений, навыков, но и от психофизиологических особенностей, природных способностей будущего специалиста. В статье раскрывается содержание структуры профессионально-личностных качеств, которая состоит из мотивационно-оценочных, деятельно-творческих, коммуникативно-организационных и эмоционально-волевых.

Ключевые слова: профессионально-личностные качества, руководитель хорового коллектива, будущий учитель музыкального искусства.

Formation of professional and personal qualities of the future music art teachers is an essential condition for his/her training for leading a choir. The level of professional and personal qualities will depend not only on the knowledge of choirmaster sphere, use of the conducting skills and abilities, but also on psychological and physiological peculiarities as well as inborn talents of the future specialist.

The article reveals the content of professional and personal qualities that comprise motivational-evaluative, active-creative, communicational-organizational and emotional-volitional components.

Keywords: professional and personal qualities, choir leader, the future teacher of music.

УДК 811.161.2'243:005.53:378

Т.М. Рудакова
м. Біла Церква, Україна

ПРОБЛЕМИ ДОЦІЛЬНОСТІ МЕТОДУ КЕЙС-СТАДІ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Постановка проблеми. Сьогодні в методиці навчання дисципліни «Українська мова як іноземна» пріоритетним є проблемний, творчий характер діяльності іноземних студентів, їхня рефлексивна участь у навчальному процесі. Отже, використання багатьох сучасних освітніх технологій (портфоліо, кейс-стаді, методу проєктів, технології критичного мислення) є перспективним і ефективним. У сучасному вітчизняному мовознавстві відсутні праці, в яких було б усебічно досліджено особливості використання методу кейс-стаді для підготовки чи як складової частини навчальної проєктної діяльності, у дистанційній та аудиторній формах навчання іноземних студентів. Це й визначає актуальність дослідження.

Аналіз попередніх досліджень. Питання впровадження кейс-методу як складового елементу методу ділових ігор розглядає В. Томілов, використання методу кейс-стаді в межах професійно-орієнтованого навчання іноземній мові – Є. Стародубцева, навчально-методичний підхід до кейс-стаді реалізують Ш. Бобохуджаєв, Н. Бикова, Т. Голєва, О. Долгоруков, Л. Козирева; у межах змін в університетській педагогічній освіті кейс-стаді досліджують В. Гордін, Н. Джумакаєва, Б. Кларк, Н. Колесник, І. Масалков, Ю. Руденко, О. Смолінська, О. Смолянинова, М. Сьоміна, П. Шеремета.

Мета статті – здійснити аналіз доцільності методу кейс-стаді під час викладання української мови як іноземної у вищій школі, виявити переваги та недоліки цього методу, а також результати його застосування.